Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 27ης Απριλίου 2023 *

«Προδικαστική παραπομπή – Ηλεκτρονικό εμπόριο – Οδηγία 2000/31/ΕΚ – Άρθρο 1 – Πεδίο εφαρμογής – Άρθρο 2, στοιχείο γ΄ – Έννοια του "εγκατεστημένου φορέα παροχής υπηρεσιών" – Άρθρο 3, παράγραφος 1 – Παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας από φορέα παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένο στο έδαφος κράτους μέλους – Εταιρία εγκατεστημένη στο έδαφος της Ελβετικής Συνομοσπονδίας – Μη δυνατότητα εφαρμογής ratione personae – Άρθρο 56 ΣΛΕΕ – Συμφωνία για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της, αφενός, και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, αφετέρου – Πεδίο εφαρμογής – Απαγόρευση επιβολής περιορισμών στη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών η οποία δεν υπερβαίνει τις 90 ημέρες ανά ημερολογιακό έτος – Παροχή υπηρεσιών στην Ιταλία η οποία υπερβαίνει τις 90 ημέρες – Μη δυνατότητα εφαρμογής ratione personae – Άρθρο 102 ΣΛΕΕ – Δεν εκτίθεται στην απόφαση περί παραπομπής οποιοδήποτε στοιχείο βάσει του οποίου μπορεί να διαπιστωθεί σχέση μεταξύ της διαφοράς της κύριας δίκης και ενδεχόμενης κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης – Απαράδεκτο»

Στην υπόθεση C-70/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Φεβρουαρίου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

Viagogo AG

κατά

Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni (AGCOM),

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (**AGCM**),

παρισταμένης της:

Ticketone SpA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. L. Arastey Sahún, πρόεδρο τμήματος, N. Wahl (εισηγητή) και J. Passer, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Viagogo AG, εκπροσωπούμενη από τους E. Apa, E. Foco, M.V. La Rosa, E. Marasà, M. Montinari και I. Picciano, avvocati,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τις R. Guizzi και F. Varrone, avvocati dello Stato,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Angeli, τον S. Kalėda, την U. Małecka και τον L. Malferrari,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία, αφενός, των άρθρων 3, 14 και 15 της οδηγίας 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 2000, για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο») (ΕΕ 2000, L 178, σ. 1), σε συνδυασμό με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, και, αφετέρου, των άρθρων 102 και 106 ΣΛΕΕ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Viagogo AG, εταιρίας εγκατεστημένης στη Γενεύη (Ελβετία), και, αφετέρου, της Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni (AGCOM, Ρυθμιστικής Αρχής Τηλεπικοινωνιών, Ιταλία) και της Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM, Αρχής προστασίας του ανταγωνισμού και της αγοράς, Ιταλία), σχετικά με πρόστιμο ύψους 3 700 000 ευρώ που επέβαλε η AGCOM στη Viagogo.

Το νομικό πλαίσιο

Η Συμφωνία ΕΚ-Ελβετίας

3 Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη της, αφενός, και η Ελβετική Συνομοσπονδία, αφετέρου, υπέγραψαν στις 21 Ιουνίου 1999 στο Λουξεμβούργο (Λουξεμβούργο) επτά συμφωνίες, μεταξύ των οποίων τη Συμφωνία για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων (ΕΕ 2002, L 114, σ. 6, στο εξής: Συμφωνία ΕΚ-Ελβετίας). Με την απόφαση του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με τη συμφωνία επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας της 4ης Απριλίου 2002 για τη σύναψη επτά συμφωνιών με την Ελβετική Συνομοσπονδία (2002/309/ΕΚ, Ευρατόμ) (ΕΕ 2002, L 114, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2015, L 210, σ. 38), οι συμφωνίες αυτές εγκρίθηκαν εξ ονόματος της Κοινότητας. Οι συμφωνίες αυτές τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιουνίου 2002.

4 Το άρθρο 1 της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Στόχος», προβλέπει τα εξής:

«Ο στόχος της παρούσας συμφωνίας, προς όφελος των υπηκόων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετίας είναι:

[…]

β) να διευκολύνει την παροχή υπηρεσιών στην επικράτεια των συμβαλλομένων μερών, ιδίως να απελευθερώσει την παροχή υπηρεσιών μικρής διάρκειας […]».

5 Το άρθρο 5 της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «[Φορέας παροχής] υπηρεσιών», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη άλλων ειδικών συμφωνιών σχετικών με την παροχή υπηρεσιών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών […], ένας [φορέας παροχής] υπηρεσιών, περιλαμβανομένων και των εταιρειών σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος Ι, απολαύει του δικαιώματος να παρέχει υπηρεσία στην επικράτεια του άλλου συμβαλλομένου μέρους, η οποία να μην υπερβαίνει τις 90 ημέρες πραγματικής εργασίας ανά ημερολογιακό έτος.

[…]»

6 Κατά το άρθρο 15 της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Παραρτήματα και πρωτόκολλα», τα παραρτήματα και τα πρωτόκολλα της Συμφωνίας αυτής αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της.

7 Το άρθρο 17 του παραρτήματος Ι της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «[Φορέας παροχής] υπηρεσιών», ορίζει τα εξής:

«Απαγορεύεται στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών, σύμφωνα με το άρθρο 5 της συμφωνίας:

α) κάθε περιορισμός σε διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών στην επικράτεια ενός συμβαλλομένου μέρους που δεν υπερβαίνει τις 90 ημέρες πραγματικής εργασίας ανά ημερολογιακό έτος.

[…]»

8 Κατά το άρθρο 18 του παραρτήματος αυτού, οι διατάξεις του άρθρου 17 του εν λόγω παραρτήματος, εφαρμόζονται σε εταιρίες που συστήνονται σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους της Κοινότητας ή της Ελβετικής Συνομοσπονδίας και έχουν την καταστατική έδρα τους, την κεντρική διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους στην επικράτεια ενός εκ των συμβαλλομένων μερών.

9 Το άρθρο 21 του ίδιου παραρτήματος προβλέπει τα εξής:

«1. Η συνολική διάρκεια μιας παροχής υπηρεσίας που αναφέρεται στο άρθρο 17[, στοιχείο α΄], του παρόντος παραρτήματος, είτε πρόκειται για παροχή χωρίς διακοπή ή για διαδοχικές παροχές, δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 90 ημέρες πραγματικής εργασίας ανά ημερολογιακό έτος.

[…]»

Το δίκαιο της Ένωσης

10 Κατά την αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας 2000/31:

«Ο προσδιορισμός του τόπου εγκατάστασης του φορέα παροχής των υπηρεσιών πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η έννοια της εγκατάστασης συνεπάγεται την επ' αόριστον ουσιαστική άσκηση οικονομικής δραστηριότητας μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης. […] Ο τόπος εγκατάστασης εταιρείας που παρέχει υπηρεσίες μέσω διεύθυνσης (site) Internet δεν βρίσκεται εκεί που είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω διεύθυνση ούτε εκεί που παρέχεται πρόσβαση στην εν λόγω διεύθυνση, αλλά εκεί που ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα. […]»

11 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Στόχος και πεδίο εφαρμογής», έχει ως εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία έχει ως στόχο την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, εξασφαλίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών.

[…]

4. Η παρούσα οδηγία δεν θεσπίζει πρόσθετους κανόνες στον τομέα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ούτε αφορά τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων.»

12 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί», προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) "υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας": υπηρεσίες κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 1 της οδηγίας 98/34/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών (ΕΕ 1998, L 204, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/ΕΚ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1998 (ΕΕ 1998, L 217, σ. 18)]·

β) "φορέας παροχής υπηρεσιών": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας·

γ) "εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών": φορέας ο οποίος ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα·

[…]».

13 Το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εσωτερική αγορά», ορίζει τα εξής:

«1. Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφός του να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις του οι οποίες εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα.

2. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα, να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος.

[…]»

Το ιταλικό δίκαιο

14 Ο Legge n. 232 – Bilancio di previsione dello Stato per l'anno finanziario 2017 e bilancio pluriennale per il triennio 2017-2019 (νόμος 232 περί του προσωρινού προϋπολογισμού του κράτους για το οικονομικό έτος 2017 και περί του πολυετούς προϋπολογισμού για την τριετία 2017-2019), της 11ης Δεκεμβρίου 2016 (GURI αριθ. 297, της 21ης Δεκεμβρίου 2016, τακτικό συμπλήρωμα στην GURI αριθ. 57), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος του 2016), περιλαμβάνει το άρθρο 1, του οποίου η παράγραφος 545 προβλέπει τα εξής:

«Για την καταπολέμηση της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής, καθώς και για την προστασία των καταναλωτών και τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης, η πώληση ή η κάθε άλλης μορφής τοποθέτηση εισιτηρίων για ψυχαγωγικές δραστηριότητες από πρόσωπο διαφορετικό από τους κατόχους των συστημάτων έκδοσης των εισιτηρίων, ακόμη και βάσει ειδικής σύμβασης ή συμφωνίας, τιμωρείται, εκτός εάν η πράξη συνιστά ποινικό αδίκημα, με την απαγόρευση της εν λόγω συμπεριφοράς και με διοικητικά πρόστιμα από 5 000 έως 180 000 ευρώ, καθώς και, αν η εν λόγω συμπεριφορά εκδηλώνεται μέσω δικτύων ηλεκτρονικής επικοινωνίας κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 546, είτε με την αφαίρεση του περιεχομένου είτε, σε σοβαρότερες περιπτώσεις, με την απενεργοποίηση του ιστότοπου μέσω του οποίου διαπράχθηκε η παράβαση, με την επιφύλαξη των αξιώσεων αποζημίωσης. Η [AGCOM] και οι λοιπές αρμόδιες αρχές διενεργούν τις αναγκαίες έρευνες και παρεμβάσεις, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν αναφοράς των ενδιαφερομένων. Εν πάση περιπτώσει, δεν επιβάλλονται κυρώσεις για την πώληση ή για την κάθε άλλης μορφής τοποθέτηση εισιτηρίων για ψυχαγωγικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται περιστασιακά από φυσικό πρόσωπο, υπό τον όρο ότι δεν επιδιώκεται εμπορικός σκοπός.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Η Viagogo, της οποίας η καταστατική έδρα και η φορολογική κατοικία βρίσκονται στη Γενεύη, εκμεταλλεύεται ιστοτόπους που διαμεσολαβούν μεταξύ καταναλωτών για τη μεταπώληση εισιτηρίων για ψυχαγωγικές δραστηριότητες και αθλητικές εκδηλώσεις. Μετά την αγορά των εισιτηρίων τους από επίσημους εκδότες, όπως από τους διοργανωτές του θεάματος ή της εκδήλωσης ή από τους εξουσιοδοτημένους διανομείς («πρωτογενής αγορά»), ορισμένα πρόσωπα ενδέχεται να αποφασίσουν τη μεταπώληση των εισιτηρίων αυτών. Η Viagogo δημιουργήθηκε για να συνδέσει την προσφορά και τη ζήτηση στην αγορά πώλησης εισιτηρίων από δεύτερο χέρι («δευτερογενής αγορά»).

16 Λαμβανομένης υπόψη της ταχύτητας με την οποία τα εισιτήρια που διατίθενται στην πρωτογενή αγορά παύουν να είναι διαθέσιμα, ιδίως λόγω της χρήσης αυτοματοποιημένων προγραμμάτων αγοράς από ορισμένους χρήστες, ο αριθμός των προσώπων που αναζητούν εισιτήρια, ιδίως όσον αφορά θεάματα ή εκδηλώσεις μεγάλης φήμης, διαρκώς αυξάνεται, οι δε ιστότοποι που δραστηριοποιούνται στην οικεία δευτερογενή αγορά γνωρίζουν για τον λόγο αυτό μεγάλη επιτυχία.

17 Στο πλαίσιο αυτό, η Viagogo προεπιλέγει, στους ιστοτόπους που εκμεταλλεύεται μέσω πλατφόρμας φιλοξενούμενης στις Ηνωμένες Πολιτείες, ορισμένο αριθμό θεαμάτων ή εκδηλώσεων. Οι κάτοχοι εισιτηρίων, επιλέγοντας το θέαμα ή την εκδήλωση που αντιστοιχεί στα εισιτήρια αυτά, μπορούν να τα προτείνουν προς πώληση μέσω των ιστοτόπων αυτών. Η Viagogo φέρνει σε επαφή τους δυνητικούς πωλητές και αγοραστές, προσφέροντας βοηθητικές υπηρεσίες, όπως τηλεφωνική και ηλεκτρονική υποστήριξη, προσφορά τιμών βάσει λογισμικού και αυτοματοποιημένο σύστημα προώθησης εισιτηρίων για ορισμένα θεάματα ή εκδηλώσεις.

18 Καθόσον το περιγραφόμενο στη σκέψη 16 της παρούσας απόφασης φαινόμενο έχει φθάσει σε διαστάσεις που κρίνονται ανησυχητικές στην Ιταλία, ιδίως λόγω της ευχερούς δυνατότητας χρησιμοποίησης τέτοιων ιστοτόπων για τη νομιμοποίηση χρημάτων προερχομένων από παράνομες δραστηριότητες, και η τιμή πώλησης των εισιτηρίων στη δευτερογενή αγορά δεν έχει πλέον καμία σχέση με την τιμή πώλησης των εισιτηρίων αυτών στην πρωτογενή αγορά, ο Ιταλός νομοθέτης έθεσε σε εφαρμογή μια πολιτική προκειμένου να ανακόψει την εξάπλωση του φαινομένου αυτού, ιδίως με τη θέσπιση του άρθρου 1, παράγραφος 545, του νόμου του 2016.

19 Μετά την υποβολή πλήθους καταγγελιών από εταιρίες δραστηριοποιούμενες στον τομέα της διοργάνωσης μουσικών εκδηλώσεων, από εταιρίες πώλησης εισιτηρίων για μουσικές εκδηλώσεις στην πρωτογενή αγορά και από επαγγελματικές ενώσεις, η AGCOM προέβη σε έλεγχο του διαδικτυακού τόπου www.viagogo.it, τον οποίο διαχειρίζεται η Viagogo.

20 Κατόπιν του ελέγχου αυτού, η AGCOM, με την απόφαση 104/20/CONS της 16ης Μαρτίου 2020, επέβαλε στη Viagogo διοικητικό πρόστιμο ύψους 3 700 000 ευρώ. Καταλογίστηκε στη Viagogo η τέλεση 37 αδικημάτων μέσω του προαναφερθέντος ιστοτόπου και μέσω συνδέσμου προς τον ιστότοπο αυτό από δίκτυο κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία συνίσταντο στη διάθεση προς πώληση εισιτηρίων για συναυλίες και θεάματα κατά το διάστημα μεταξύ Μαρτίου και Μαΐου 2019, χωρίς η Viagogo να είναι ιδιοκτήτρια των συστημάτων έκδοσης εισιτηρίων, σε τιμές υψηλότερες από τις ονομαστικές τιμές που αναγράφονταν στους εγκεκριμένους ιστοτόπους πώλησης.

21 Η Viagogo άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της ανωτέρω απόφασης ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (διοικητικού πρωτοδικείου περιφέρειας Λατίου, Ιταλία), το οποίο απέρριψε την προσφυγή. Η Viagogo άσκησε έφεση κατά της πρωτόδικης απόφασης ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου.

22 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιτίθεται η οδηγία [2000/31], και ιδίως τα άρθρα 3, 14 και 15, σε συνδυασμό με το άρθρο 56 ΣΛΕΕ, στην εφαρμογή νομοθεσίας κράτους μέλους περί πωλήσεως εισιτηρίων για εκδηλώσεις στη δευτερογενή αγορά, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείεται διαχειριστής πλατφόρμας φιλοξενίας (hosting) ο οποίος δραστηριοποιείται στην [Ευρωπαϊκή Ένωση], όπως είναι η εκκαλούσα στην υπό κρίση υπόθεση, από την παροχή σε τρίτους χρήστες διαφημιστικών υπηρεσιών σχετικά με την πώληση εισιτηρίων για εκδηλώσεις στη δευτερογενή αγορά, επιτρέποντας την εν λόγω δραστηριότητα αποκλειστικά σε πωλητές, διοργανωτές εκδηλώσεων ή λοιπά πρόσωπα που έχουν λάβει άδεια από τις δημόσιες αρχές για την έκδοση εισιτηρίων στην πρωτογενή αγορά στο πλαίσιο πιστοποιημένων συστημάτων;

2) Αντιτίθεται, περαιτέρω, το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 106 ΣΛΕΕ, στην εφαρμογή νομοθεσίας κράτους μέλους περί πωλήσεως εισιτηρίων για εκδηλώσεις, βάσει της οποίας όλες οι υπηρεσίες που αφορούν τη δευτερογενή αγορά εισιτηρίων (και, ιδίως, η διαμεσολάβηση) επιτρέπονται αποκλειστικά σε πωλητές, διοργανωτές εκδηλώσεων ή λοιπά πρόσωπα που έχουν λάβει άδεια για την έκδοση εισιτηρίων στην πρωτογενή αγορά στο πλαίσιο πιστοποιημένων συστημάτων, αποκλείοντας από την εν λόγω δραστηριότητα τους φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίοι προτίθενται να δραστηριοποιηθούν ως πάροχοι υπηρεσιών φιλοξενίας κατά την έννοια των άρθρων 14 και 15 της οδηγίας [2000/31], ιδίως όταν, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, ένας τέτοιος περιορισμός έχει ως αποτέλεσμα να παρέχει σε επιχείρηση κατέχουσα δεσπόζουσα θέση στην πρωτογενή αγορά διανομής εισιτηρίων τη δυνατότητα επεκτάσεως της δεσπόζουσας θέσης της στις υπηρεσίες διαμεσολάβησης στη δευτερογενή αγορά;

3) Μπορεί, για τους σκοπούς της ευρωπαϊκής νομοθεσίας και, ιδίως, της οδηγίας [2000/31], να χρησιμοποιείται η έννοια του "παθητικού παρόχου υπηρεσιών φιλοξενίας" μόνον εν απουσία οποιασδήποτε δραστηριότητας φιλτραρίσματος, επιλογής, ευρετηριάσεως, οργανώσεως, καταλογογραφήσεως, συλλογής, αξιολογήσεως, χρήσεως, τροποποιήσεως, εξαγωγής ή προωθήσεως του περιεχομένου που δημοσιεύεται από τους χρήστες, δραστηριότητες νοούμενες ως έχουσες ενδεικτικό χαρακτήρα, χωρίς να είναι απαραίτητο να συντρέχουν σωρευτικά, στο μέτρο που αυτές πρέπει να θεωρούνται, από μόνες τους, ως δηλωτικές μιας επιχειρηματικής διαχείρισης της υπηρεσίας και/ή της χρήσεως μιας τεχνικής για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς των χρηστών με σκοπό την αύξηση της αφοσίωσής τους, ή εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει την κρισιμότητα των εν λόγω περιστάσεων, ούτως ώστε, ακόμη και αν συντρέχουν μία ή περισσότερες εξ αυτών, να μπορεί να θεωρηθεί ως υπερτερούσα η ουδετερότητα της υπηρεσίας, όπερ συνεπάγεται τον χαρακτηρισμό του παρόχου υπηρεσιών φιλοξενίας ως παθητικού;»

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

23 Πρώτον, υπενθυμίζεται ότι, για να είναι παραδεκτή η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, πρέπει να είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλείται να αποφανθεί το αιτούν δικαστήριο (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), πράγμα που προϋποθέτει ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης τις οποίες αφορά η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως έχουν εφαρμογή στη διαφορά αυτή.

24 Συναφώς, επισημαίνεται, κατά πρώτον, ότι τα τρία προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας 2000/31. Η οδηγία αυτή δεν έχει, ωστόσο, εφαρμογή ratione personae στη διαφορά της κύριας δίκης.

25 Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο της 1, σκοπός της οδηγίας 2000/31 είναι να συμβάλει στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, εξασφαλίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας «μεταξύ των κρατών μελών». Τούτο προϋποθέτει, επομένως, για να έχει η οδηγία αυτή εφαρμογή ratione personae, ότι οι επίμαχες υπηρεσίες παρέχονται από παρέχοντες υπηρεσίες οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στο έδαφος κράτους μέλους, όπως υπενθυμίζει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

26 Συναφώς, το άρθρο 2, στοιχείο γ', της ίδιας οδηγίας ορίζει τον «εγκατεστημένο φορέα παροχής υπηρεσιών» ως τον φορέα που ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια και περαιτέρω διευκρινίζει ότι η παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της οικείας υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα.

27 Συναφώς, από τη νομολογία προκύπτει ότι, δεδομένου ότι η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2000/31 εξαρτάται από τον προσδιορισμό του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου είναι πράγματι εγκατεστημένος ο οικείος φορέας παροχής της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν ο εν λόγω φορέας παροχής υπηρεσιών είναι πράγματι εγκατεστημένος στο έδαφος κράτους μέλους. Ελλείψει τέτοιας εγκατάστασης, ο μηχανισμός του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής δεν έχει εφαρμογή (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2012, G, C-292/10, EU:C:2012:142, σκέψη 71 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

28 Ομοίως, η κατά την οδηγία 2000/31 απαγόρευση των περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών για λόγους που αφορούν τον συντονισμένο τομέα, σύμφωνα με τη ρητή διατύπωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, αφορά αποκλειστικώς τις υπηρεσίες που «προέρχονται από άλλο κράτος μέλος».

29 Βεβαίως, κατ' εφαρμογήν της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3), η Μεικτή Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), με την απόφαση 91/2000, της 27ης Οκτωβρίου 2000, για τροποποίηση του παραρτήματος XI (υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών) της συμφωνίας για τον ΕΟΧ (ΕΕ 2001, L 7, σ. 13), επεξέτεινε το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/31 στον ΕΟΧ, με αποτέλεσμα η οδηγία αυτή να αφορά και τα κράτη που είναι συμβαλλόμενα μέρη της εν λόγω Συμφωνίας. Η Ελβετική Συνομοσπονδία δεν περιλαμβάνεται, ωστόσο, μεταξύ των κρατών αυτών. Εξάλλου, καμία απόφαση δεν εκδόθηκε από τη Μεικτή Επιτροπή ΕΕ-Ελβετίας, η οποία συστάθηκε κατ' εφαρμογήν της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας, με σκοπό την επέκταση της εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας στο εν λόγω τρίτο κράτος.

30 Δεν αμφισβητείται ότι η Viagogo είναι εγκατεστημένη στη Γενεύη, όπου έχει την έδρα της και όπου συγκεντρώνει την οικονομική της δραστηριότητα, παρά το γεγονός ότι αναπτύσσει τους ιστοτόπους της σε προσβάσιμες μορφές σε διάφορα κράτη μέλη της Ένωσης και, ιδίως, στην Ιταλία. Επομένως, οι οικείες υπηρεσίες παρέχονται από τρίτο κράτος από εταιρία διεπόμενη από το δίκαιο αυτού του τρίτου κράτους.

31 Ως εκ τούτου, αντιθέτως προς τις εικασίες του αιτούντος δικαστηρίου, η εκκαλούσα της κύριας δίκης δεν μπορεί να επικαλεστεί την οδηγία 2000/31. Δεδομένου ότι όλα τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο αφορούν την οδηγία αυτή, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι, στο σύνολό της, απαράδεκτη.

32 Κατά δεύτερον, πρέπει επιπλέον να διευκρινιστεί, όσον αφορά το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, ότι η Viagogo δεν μπορεί να επικαλεστεί ούτε το άρθρο 56 ΣΛΕΕ.

33 Πράγματι, το άρθρο αυτό, εκτός αν προβλέπεται άλλως από διεθνή συνθήκη ή συμφωνία, δεν έχει εφαρμογή σε εταιρία εγκατεστημένη σε τρίτο κράτος εκτός της Ένωσης, παρότι η εταιρία αυτή παρέχει υπηρεσίες τις οποίες προμηθεύονται οι υπήκοοι ορισμένων κρατών μελών ή οι εταιρίες που είναι εγκατεστημένες σε αυτά τα κράτη μέλη (πρβλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, Wagner-Raith, C-560/13, EU:C:2015:347, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Εν προκειμένω, το πεδίο εφαρμογής της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας δεν παρέχει στη Viagogo τη δυνατότητα να επικαλεστεί την εφαρμογή του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι, όσον αφορά την εξομοίωση των εγκατεστημένων στην Ελβετία φορέων παροχής υπηρεσιών με φορείς εγκατεστημένους στο έδαφος κράτους μέλους, η Συμφωνία αυτή έχει την ιδιαιτερότητα ότι προβλέπει χρονικό περιορισμό 90 ημερών ανά ημερολογιακό έτος.

35 Συγκεκριμένα, σκοπός του άρθρου 1 της Συμφωνίας ΕΚ-Ελβετίας είναι, ειδικότερα, «να απελευθερώσει την παροχή υπηρεσιών μικρής διάρκειας», καθόσον το άρθρο 5, παράγραφος 1, της Συμφωνίας αυτής επιτρέπει σε Ελβετό φορέα παροχής υπηρεσιών το δικαίωμα «να παρέχει υπηρεσία στην επικράτεια του άλλου συμβαλλομένου μέρους, η οποία να μην υπερβαίνει τις 90 ημέρες πραγματικής εργασίας ανά ημερολογιακό έτος». Το παράρτημα I της εν λόγω Συμφωνίας, το οποίο κατά το άρθρο 15 της ίδιας Συμφωνίας, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της, περιλαμβάνει το άρθρο 17 το οποίο απαγορεύει «κάθε [περιορισμό] σε διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών στην επικράτεια ενός συμβαλλομένου μέρους που δεν υπερβαίνει τις 90 ημέρες πραγματικής εργασίας ανά ημερολογιακό έτος». Εξάλλου, το άρθρο 18 του παραρτήματος αυτού ορίζει ότι οι διατάξεις του άρθρου 17 του εν λόγω παραρτήματος εφαρμόζονται σε εταιρίες που συστήνονται σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους της Κοινότητας ή της Συνομοσπονδίας της Ελβετίας και έχουν την καταστατική έδρα τους, την κεντρική διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους στην επικράτεια ενός εκ των συμβαλλομένων μερών. Τέλος, το άρθρο 21 του ίδιου παραρτήματος διευκρινίζει ότι αυτές οι 90 ημέρες αντιστοιχούν στη συνολική διάρκεια παροχής, είτε πρόκειται για αδιάλειπτη παροχή είτε για διαδοχικές παροχές.

36 Εν προκειμένω, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι η Viagogo παρέχει υπηρεσίες διάρκειας μεγαλύτερης από την προβλεπόμενη στη Συμφωνία ΕΚ-Ελβετίας.

37 Καταρχάς, εξ ορισμού, ο φορέας παροχής υπηρεσιών που ασκεί αποκλειστικά τη δραστηριότητά του μέσω ιστοτόπων προσδίδει στη δραστηριότητα αυτή σχεδόν αδιάλειπτο, αν όχι μόνιμο, χαρακτήρα. Ειδικότερα, όσον αφορά προσφορά σχετική με την αναγγελία πώλησης εισιτηρίων για συγκεκριμένο θέαμα ή συγκεκριμένη εκδήλωση, οι δυνητικοί αγοραστές θα έχουν τη δυνατότητα να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους ανά πάσα στιγμή μέσω του οικείου ιστοτόπου. Συναφώς, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο δεν προκύπτει ότι ο ιστότοπος τον οποίο εκμεταλλεύεται η εκκαλούσα της κύριας δίκης έπαυσε να λειτουργεί, από της συστάσεώς του, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο της δραστηριότητάς της, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την Ιταλική Κυβέρνηση, η οποία επισημαίνει ότι «η υπηρεσία διαμεσολάβησης στη δευτερογενή αγορά παρέχεται [από τη Viagogo] αδιαλείπτως καθ' όλη τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους».

38 Περαιτέρω, από τα στοιχεία που προβλήθηκαν πρωτοδίκως στην κύρια δίκη προκύπτει ότι η AGCOM είχε ήδη επιβάλει κυρώσεις στη Viagogo το 2016 και ότι η δραστηριότητά της δεν ήταν περιορισμένη χρονικά.

39 Τέλος, αφενός, η απόφαση της AGCOM της 16ης Μαρτίου 2020, η οποία αφορά ειδικώς τους μήνες Μάρτιο έως Μάιο του 2019, ήτοι 92 ημέρες, αφορά περίοδο υπερβαίνουσα τη μέγιστη διάρκεια των 90 ημερών που προβλέπει η Συμφωνία ΕΚ-Ελβετίας. Αφετέρου, από την πρωτόδικη απόφαση της κύριας δίκης προκύπτει ότι η τελευταία πώληση που ελέγχθηκε από την AGCOM πραγματοποιήθηκε στις 7 Σεπτεμβρίου 2019, ήτοι, εν πάση περιπτώσει, κατά πολύ πέραν των 90 ημερών που προβλέπει η Συμφωνία ΕΚ-Ελβετίας.

40 Επομένως, δεδομένου ότι η Viagogo δεν εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 56 ΣΛΕΕ, δεν μπορεί να επικαλεστεί παράβαση του άρθρου αυτού στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, με αποτέλεσμα το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, κατά το μέρος που αφορά την ερμηνεία του εν λόγω άρθρου, να είναι για τον ίδιο λόγο επίσης απαράδεκτο.

41 Δεύτερον, το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα ωθούν το Δικαστήριο να υπενθυμίσει, ως εκ περισσού, τη νομολογία του κατά την οποία προδικαστικό ερώτημα υποβληθέν από εθνικό δικαστήριο είναι απαράδεκτο σε περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο αυτό δεν παρέχει στο Δικαστήριο τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου το Δικαστήριο να δώσει χρήσιμη απάντηση (απόφαση της 2ας Ιουλίου 2015, Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C., C-497/12, EU:C:2015:436, σκέψη 26).

42 Συγκεκριμένα, όσον αφορά το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ουδέποτε αναφέρει στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως τους λόγους για τους οποίους διερωτάται ως προς την ερμηνεία των άρθρων 102 και 106 ΣΛΕΕ, ούτε τη σχέση που θεωρεί ότι υφίσταται μεταξύ των άρθρων αυτών και, ειδικότερα, του νόμου του 2016, αντιθέτως προς τις απαιτήσεις που τάσσει το άρθρο 94, στοιχείο γ′, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

43 Ειδικότερα, όσον αφορά τα άρθρα 102 επ. ΣΛΕΕ, και δη την ύπαρξη ενδεχόμενης κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, το αιτούν δικαστήριο δεν κάνει καμία αναφορά στα συστατικά στοιχεία της δεσπόζουσας θέσης, κατά την έννοια του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης (πρβλ. απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2013, Ragn-Sells, C-292/12, EU:C:2013:820, σκέψη 41). Δεν παρέχεται καμία εξήγηση ως προς το ποια θα ήταν αυτή η κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης ούτε ως προς τους λόγους για τους οποίους ο νόμος του 2016 θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια τέτοια κατάχρηση (πρβλ. απόφαση της 2ας Ιουλίου 2015, Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C., C-497/12, EU:C:2015:436, σκέψη 25).

44 Όσον αφορά το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, του οποίου ο υποθετικός χαρακτήρας είναι προφανής, υπενθυμίζεται ότι η δικαιολογητική βάση της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην αυτονόητη ανάγκη αποτελεσματικής επίλυσης μιας ένδικης διαφοράς (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1981, Foglia, C-244/80, EU:C:1981:302, σκέψη 18, και της 20ής Ιανουαρίου 2005, García Blanco, C-225/02, EU:C:2005:34, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Ως εκ τούτου, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.

Επί των δικαστικών εξόδων

46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ’ αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαίνεται:

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία), με απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2022, είναι απαράδεκτη.

(υπογραφές)